CONTRIBUȚIA LUI DAVID PRODAN LA *BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ VECHE*

FLORIN BOGDAN
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

David Prodan's Contribution to *Old Romanian Bibliography*
ABSTRACT

The article is based on research carried out in Budapest, in the collections of Ráday Library, where there is an interesting holdings of old Romanian books. Among the 17th-19th century prints, works with religious, historical or geographic themes, an *Urbarium* printed in the 18th century was also identified. Attempts to identify the print researched in Budapest came as a series of surprises: a second copy of this work was identified in the collections of the Romanian Academy Library-Cluj-Napoca Branch, yet both differ from the standard copy depicted by the specialised bibliography and located in Galați. Moreover, the copy from Cluj-Napoca was known bibliographically by an article-edition signed by historian David Prodan, an article cited by researchers in the field of old books without a direct comparison with the text from Galați; thus, David Prodan's contribution to *Old Romanian Bibliography* was omitted and remains unknown until now.

Cuvinte-cheie: carte veche, bibliotecă, secolul al XVIII-lea, Budapesta, *Urbariu*
Key words: old book, library, 18th century, Budapest, *Urbarium*

Bibliografia românească veche[1], al cărei ultim volum a apărut în anul 1944, își arată tot mai mult lipsurile și limitele. Istoriografia cărții românești vechi se îmbogățește an de an cu noi contribuții, fiind tot mai necesară reluarea monumentalei *Bibliografii* după modelul maghiar, unde RMK[2] a fost actualizată sub forma RMNy[3].

Intervenția de față se raportează la cercetări vechi de jumătate de secol, care, într-o interpretare nouă, atestă o contribuție necunoscută la *Bibliografia românească veche* a reputatului istoric David Prodan[4].

O cercetare realizată în colecțiile Bibliotecii Ráday din Budapesta, în scopul identificării exemplarelor de carte românească veche din biblioteca maghiară, a oferit câteva rezultate interesante: 13 tipărituri apărute în intervalul

[1] BRV I; BRV II; BRV III; BRV IV.
[2] RMK I-II.
[3] RMNy I; RMNy II; RMNy III; RMNy IV; RMNy V.
[4] Prodan 1969, p. 295-322.

1648-1827, cu rarități precum *Noul Testament* (Bălgrad, 1648)[5], *Biblia* (București, 1688)[6], *Molitvenic* (Bălgrad, 1689)[7] etc.

O lucrare interesantă păstrată în colecția amintită, care a atras atenția, este volumul identificat în catalog sub titlul *Urbariul*, [Nagyszombat][8], cu datarea 1766[9]. Volumul, de format in 2º (folio), beneficiază de o legătură realizată din carton îmbrăcat în piele, coperțile nu sunt ornamentate, iar tranșa cărții este colorată în roșu. Pe cotor, pe o etichetă, este trecut titlul *URBARIUM*. Cartea se află într-o stare bună de conservare, fiind vizibile urme de uzură, urme minore ale unui atac xilofag, îmbrunire a suportului papetar. Textul, de 31 de pagini, este colligatum cu alte variante ale aceluiași text și ordonanțe imperiale tipărite în limba maghiară, germană, slavonă (sârbă?) și latină; tiparul este realizat cu alfabet chirilic, cu 32 de rânduri pe o pagină. Numerele de pagină sunt redate în paranteze, însoțite de ornamente florale; în ceea ce privește ornamentica, pe prima pagină este un frontispiciu care reproduce stema imperială habsburgică. Signatura caietelor este redată cu litere latine: $a^{[2]}$, b^{2}, c^{2}, d^{2}, e^{2}, f^{2}, g^{2}, $h^{[2]}$. Pe paginile colligatumului se păstrează și câteva note manuscrise, respectiv însemne de proprietate: *Sebestyén Gáboré mp. 1827dik Esztendöben* și *fagh. A 189* – pe foaia de gardă 1^{r}; ștampilă cu textul *Ráday Könyvtár Budapest* – pe foaia de gardă 1^{v} – și o altă ștampilă cu textul *A Budapesti Ev. Ref. Föiskola Könyvtára*, plasată pe prima filă albă a colligatumului. În privința textului care ne-a atras atenția, pe pagina 1, regăsim următoarea notiță, redactată în creion: *I. K. No=9.10. Valachica*.

Consultările bibliografiei românești de specialitate au dus la identificarea textului sub titlul *Urbariu*, Viena, 1780, în tipografia lui Iosif de Kurzböck, din care se mai cunosc doar două exemplare: cel de la Biblioteca Județeană „V. A. Urechia" Galați, exemplarul etalon[10], și cel păstrat la Biblioteca Academiei Române – filiala din Cluj-Napoca, cunoscut prin contribuțiile științifice ale lui David Prodan, respectiv Aurel Răduțiu și Ladislau Gyémánt[11]. În vederea acurateții identificării exemplarului păstrat în colecțiile Bibliotecii Ráday, am

[5] BRV I, nr. 54, p. 165-170; Veress 1931, I, p. 80; RMK II, nr. 684; RMNy III, nr. 2210; Râpă-Buicliu 2000, p. 167-173; BRVAC, p. 73-74; Noul Testament 1988.
[6] BRV I, nr. 86, p. 281-291; BRV IV, nr. 86, p. 206-207; Biblia 1988; Râpă-Buicliu 2000, p. 194-205; BRVAC, p. 123-125.
[7] BRV I, nr. 87, p. 291-296; Veress 1931, I, p. 130; Poenaru 1973, p. 170-171; Râpă-Buicliu 2000, p. 205-206; RMK II, nr. 1644; Molităvnic 2009.
[8] Trnava, Sâmbăta Mare azi în Slovacia (n.n.).
[9] https://opac3.raday.monguz.hu/ro/record/-/record/display/manifestation/RADAYGYUJTEMENY304254/b1056f91-2f24-4e1f-b960-8817f6732903/solr/0/24/0/1/score/DESC, accesat la data de 15 decembrie 2023.
[10] Poenaru 1973, nr. 59, p. 62-63; Râpă-Buicliu, Jakolvsky 1981, p. 330-335; Râpă-Buicliu 2000, p. 295-296.
[11] Prodan 1969, p. 295-322; Răduțiu, Gyémánt 1981, nr. 31, p. 92-93.

procedat la o comparație a acestuia cu cel de la Biblioteca Județeană „V. A. Urechia" Galați, digitalizat de instituția deținătoare[12].

Comparația a oferit o serie de surprize încă de la prima pagină, unde se regăsește un ornament – frontispiciu – în care este gravată stema Imperiului Habsburgic. Dacă la Galați stema este însoțită de o serie de ghirlande de flori, în varianta Budapesta este o stemă simplă. Mai departe, în exemplarul bibliotecii din România, întâlnim următoarea signatură: a[2], b[2], c[2], d[2], e[2], f[2], g[2], h[2], iar în ceea ce privește numerotarea, regăsim paginația 28 p. (pagina 28 este numerotată greșit 14) + [3] p. Mai mult, diferă inclusiv ornamentele care încadrează numerele de pagină, iar textul este tipărit cu 33 de rânduri pe o pagină întreagă. Mai departe, sunt sesizabile diferențe în dispunerea textului pe fiecare pagină, lipsa unor litere, ceea ce trimite spre două tipărituri diferite!

În încercarea de identificare a acestei tipărituri s-a procedat la o comparație suplimentară cu exemplarul păstrat la Biblioteca Academiei Române – filiala din Cluj-Napoca, cunoscut în istoriografia problemei grație ediției publicate de către David Prodan[13] și repertorierii sale de către Aurel Răduțiu și Ladislau Gyémánt[14]. În momentul comparării exemplarului din Biblioteca Ráday de la Budapesta cu exemplarul de la Biblioteca Academiei Române – filiala din Cluj-Napoca[15], am putut constata că acestea sunt identice, atât ca dimensiune, cât și text și caracteristici tehnice!

Se impune, astfel, sublinierea contribuției lui David Prodan în ceea ce privește tiparul românesc vechi. Ediția documentului redactată de reputatul istoric, în anul 1969, constituia – la momentul respectiv, ca de altfel și astăzi – o contribuție la *Bibliografia românească veche*. În lipsa unui alt exemplar disponibil, exceptând copiile Galați și Cluj-Napoca, cercetătorii istoriei tiparului românesc[16] au considerat, pornind de la articolul-ediție realizat de către David Prodan, că acestea două reprezintă același titlu!

Putem concluziona că demersul nostru dovedește existența a două ediții diferite ale *Urbariului*, aduce în prim-plan o contribuție a istoricului David Prodan la *Bibliografia românească veche* neremarcată de cercetătorii domeniului și oferă noi perspective de cercetare: date fiind diferențele existente între cele două ediții se pune întrebarea unde a fost tipărită ediția păstrată în

[12] Exemplarul poate fi consultat, on-line, la adresa https://tinread.bvau.ro/opac/bibliographic_view/634408?pn=opac%2FSearch&q=urbariul#do_file_type=all&level=all&location=0&material_type=all&ob=asc&q=urbariul&sb=relevance&start=0&view=CONTENT, accesat la 15 decembrie 2023.

[13] Prodan 1969, *passim.*

[14] Răduțiu, Gyémánt 1981, nr. 31, p. 92-93.

[15] Arhiva istorică, col. Mike, Urbéri utasitások Magyarországon, f. 256-271.

[16] Râpă-Buicliu, Jakolvsky 1981, p. 331.

bibliotecile de la Cluj-Napoca și Budapesta, dacă exemplarul păstrat la Galați a apărut la Viena?

List of illustrations

Fig. 1 – The first page of *Urbarium* kept at "V.A. Urechia" County Library Galați
Fig. 2 – The first page of *Urbarium* kept at Romanian Academy Library – Cluj-Napoca branch
Fig. 3 – The first page of *Urbarium* kept at Ráday Library from Budapest
Fig. 4 – Decorative elements at the page number from the copy of *Urbarium* kept at Ráday Library from Budapest
Fig. 5 – Decorative elements at the page number from the copy of *Urbarium* kept at "V.A. Urechia" County Library Galați
Fig. 6 – The last page of *Urbarium* kept at Ráday Library from Budapest
Fig. 7 – The last page of *Urbarium* kept at "V.A. Urechia" County Library Galați

ОУРБАРІУЛЬ.

ДТЖ ДЕСПЪЦІРЕ.

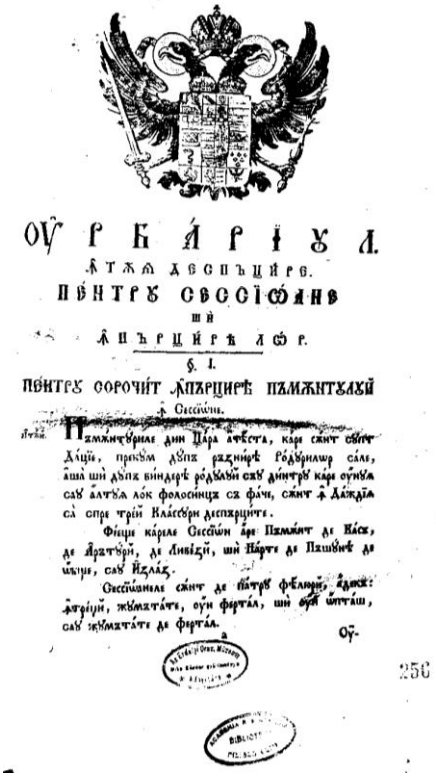
ПЕНТРЪ СЕСОІѠНЕ, ШІ

ДПЪРЦІРЕ

§. I.

ПЕНТРЪ СОРОЧІТ ДПЪРЦІРЕ ПЪМЖНТЪЛЪІ

Fig. 1 – Prima pagină a *Urbariului* păstrat la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia" Galați

ОУ Р Б А Р І У Л.

ДТЖ ДЕСПЪЦІРЕ.

ПЕНТРЪ СЕСОІѠНЕ

ШІ

ДПЪРЦІРЕ ЛѠР.

§. I.

ПЕНТРЪ СОРОЧІТ ДПЪРЦІРЕ ПЪМЖНТЪЛЪІ

Fig. 2 – Prima pagină a *Urbariului* păstrat la Biblioteca Academiei Române – filiala din Cluj-Napoca

ОУ Р Б А Р І У Л.

ДТЖ ДЄСПЪЦІЙРЄ.

ПЄНТРЪ СЄССЇѠНЄ

ШІ

ДПЪРЦІЙРЄ ЛѠР.

§. I.

ПЄНТРЪ СОРОЧИТ ДПЪРЦІРЄ ПЪМЖНТЪЛЪЙ

Д Сессїѡне.

ДТА. Пъмжнтѹриле дин Цара дчѣста, каре сжнт сѹпт Дацїе, прекѹм дѹпъ разнирѣ родѹрилор сале, дша ши дѹпъ виндерѣ родѹлѹй сѹ динтрѹ каре оунѹл сѹ алтѹл лок фолосинцъ съ фаче, сжнт Д Даждїм съ спре трей Класѹри десприциге.

Фіеще кареле Сессїѡн аре Пъмжнт де Кась, де Арацѹрй, де Ливезѹй, ши Парте де Пъшѹнѣ де ѡѣще, сѹ Йзлаз.

Сессїѡанеле сжнт де патрѹ фѣлюрй, адекъ: Дтрейй, жѹмѣтате, оун фертал, ши оун ѡпташ, сѹ жѹмѣтате де фертал.

а Оу-

Fig. 3 – Prima pagină a *Urbariului* păstrat la Biblioteca Ráday din Budapesta

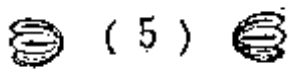

Fig. 4 – Elemente decorative la numărul de pagină din exemplarul *Urbariului* păstrat la Biblioteca Ráday din Budapesta

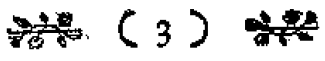

Fig. 5 – Elemente decorative la numărul de pagină din exemplarul *Urbariului* păstrat la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați

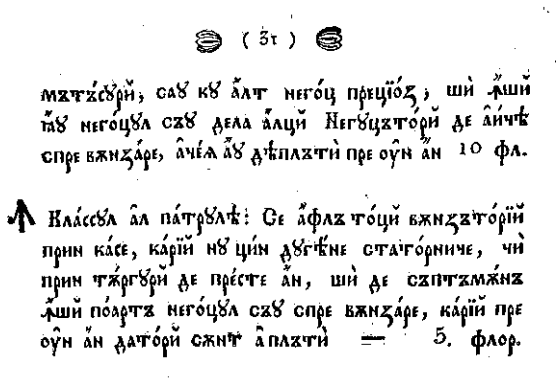

Fig. 6 – Ultima pagină a *Urbariului* păstrat la Biblioteca Ráday din Budapesta

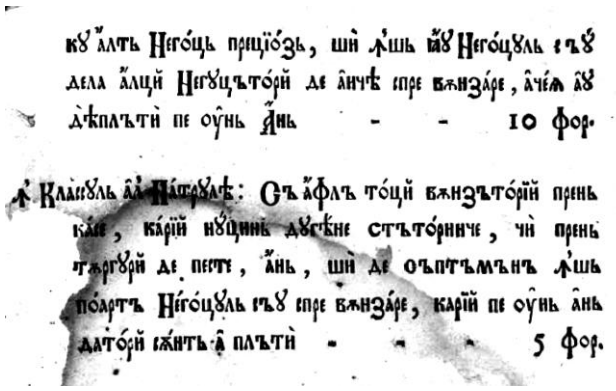

Fig. 7 – Ultima pagină a *Urbariului* păstrat la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați

Abrevieri bibliografice

Biblia 1988 – *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament.* Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988

BRV I – Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, vol. I, București, 1903

BRV II – Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, vol. II, București, 1910

BRV III – Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, vol. III, București, 1912-1934

BRV IV – Ion Bianu, Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, vol. IV, București, 1944

BRVAC – *Bibliografia românească veche*, vol. I (A-C), Târgoviște-București, 2004

Molităvnic 2009 – *Molităvnic, Bălgrad, 1689*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și glosar de Ana Dumitran, Alin-Mihai Gherman și Dumitru Vanca, cu un cuvânt înainte și binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Alba Iulia, 2009

Noul Testament 1988 – *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan mitropolitul Transilvaniei*, reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian episcop al Alba Iuliei, Alba Iulia, 1988

Poenaru 1973 – Daniela Poenaru, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, 1973

Prodan 1969 – David Prodan, „Reglementarea urbarială din Banat de la 1780", în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, XII, 1969, p. 295-322

Răduțiu, Gyémánt 1981 – Aurel Răduțiu, Ladislau Gyémánt, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania, tipărite în limba română*, București, 1981

Râpă-Buicliu 2000 – Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia românească veche 1508-1830. Additamenta*, Galați, 2000

Râpă-Buicliu, Jakolvsky 1981 – Dan Râpă-Buicliu, Mariana Jakolvsky, „Contribuții bibliografice și istorice privind urbariile din anii1780, 1785", în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare*, vol. II, București, 1981, p. 330-335

RMK I-II – Szabó Károly, *Régi magyar könyvtár*, vol. I-II, Budapest, 1879

RMNy I – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. I, Budapest, 1971

RMNy II – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. II, Budapest, 1983

RMNy III – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. III, Budapest, 2000

RMNy IV – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. IV, Budapest, 2012

RMNy V – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. V, Budapest, 2023

Veress 1931, I-II – Andrei Veress, *Bibliografia română-ungară*, vol. I-II, București, 1931